

Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar
DE Praetor Szakkollégium

Tudományos Diákest Tanulmánykötet

2014. május 8.

**Lektor és főszerkesztő: Dr. Szűcs Lászlóné Dr. Siska Katalin egyetemi docens,
a DE Praetor Szakkollégium Első Tanára**

Szerkesztette: Talabos Dávidné Dr. Lukács Nikolett és Dr. Szabó Erzsébet

Borítóterv: Dr. Nagy Zoltán Dénes

Készült a DE-ÁJK Jogklinika és Street Law Alapítvány támogatásával

Debrecen, 2014

Tartalomjegyzék

Előszó	2
Bajczura Gabriella Zita: A roma kisebbség közoktatási szegregációja	5
Csákó Tímea: Az esküdtszék története	20
Deák Viktória: Az interpellációs gyakorlat a dualizmusban	26
Dull-Szabó Anett: Az elfeledett, az újrafelfedezett és újjáépítendő Afrika	52
Gócza Ágnes: A jövedéki adóztatás a jövedéki törvény és a büntetőjog aspektusából	67
Kanyuk Petra Ágnes: A „Vasgróf” debreceni szobrának története	84
Keresztes Gergő Márk: A fogyasztói kölcsönszerződésben kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségének egyes kérdései	99
Kiss János Márk: Az orvos etikai felelőssége	112
Liga Éva: A hazai közszolgálati szakemberképzés jelene	119
Petercsák Enikő: A Dictatus Papae és a Wormsi Konkordátum, s az investitúra harcok	131
Sándor Veronika: Az önrendelkezési jog érvényesítésének akadályai – az etnokratizmustól egészen Gibraltár helyzetéig	141
Szabó Zsanett: Büntetéskiszabási elvek a vagyon elleni bűncselekmények körében a két világháború között	157
Szilágyi Dániel: Az ókori Izrael hármas törvénykönyve	173
Vékony Lilla: A nemek közötti esélyegyenlőség	180

Keresztes Gergő Márk: A fogyasztói kölcsönszerződésben kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségének egyes kérdései²²³

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IV. évfolyam, jogász szak

Keywords: consumer credit contract, unilaterally alteration, unfairness

Bevezető gondolatok

A 2008-ban kirobbant gazdasági világválság szükségszerűen magával hozta a magasabb szintű pénzügyi fogyasztóvédelem iránti igényt,²²⁴ és rámutatott a fennálló intézmények hiányosságaira illetve elégtelenségeire. Újabb és újabb kihívásokra kell reagálni a fogyasztók érdekeinek megóvása végett. Ezt az igényt próbálja kielégíteni mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás, előbbi a megfelelő eszköz megtalálásával, utóbbi pedig a hatékony és a fogyasztóvédelmi célokat szem előtt tartó ítélkezéssel. Nem maradhat passzív az Európai Unió sem, hiszen a közösségben prioritásként kezelt terület a fogyasztóvédelem,²²⁵ a luxemburgi Bíróság jogértelmező tevékenysége pedig igen gyakran nélkülözhetetlen helyes út megtalálásához.²²⁶

Magyarországon megoldandó feladatot jelent a devizában eladósodottak helyzetének orvoslása. A gazdaság- illetve szociálpolitikai intézkedéseken túlmenően, a szűk értelemben vett küzdelem, azaz a szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perek három fő irányt ölelnek fel: egyrészt az árfolyamkockázat problémakörét,²²⁷ másrészt az árfolyamréssel

²²³ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

²²⁴ HAJNAL Zsolt, *A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok aktuális változásai az Európai Unió jogalkotási folyamatainak tükrében*, Debreceni Jogi Műhely, 2009/1 (6. évf.), 11-13.

²²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 254/2014/EU rendelete a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó többéves fogyasztóvédelmi programról és az 1926/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről.

²²⁶ Lásd pl. C-26/13 - Kásler és Káslerné Rábai ügy.

²²⁷ 6/2013. Polgári jogegységi határozat a deviza alapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdések tárgyában.

érintett kérdéseket,²²⁸ harmadrészt pedig az egyoldalú szerződésmódosítással²²⁹ kapcsolatban vannak ütköző álláspontok.

Jelen tanulmány az egyoldalú szerződésmódosítás témakörével foglalkozik. Az egyoldalú szerződésmódosítás e tekintetben azt jelenti, hogy a létrejövő hosszú távú jogviszonyok tartama alatt a felek a szerződés tartalmát, a másik fél hozzájárulása nélkül, akár akarata ellenére is megváltoztathatják. A hitelintézetek számára pedig ezt a jogot – a jogszabályok adta lehetőséggel élve, külön pontban rögzítve – a fogyasztói kölcsönszerződések biztosítják. Jelen munka ezeknek a szerződési kikötéseknek néhány, meglehetősen ingoványos területét igyekszik feltérképezni, valamint az utóbbi időben kialakult bírói gyakorlat ellentmondásaira kívánja felhívni a figyelmet. Természetesen az egyoldalú szerződésmódosítás kérdésköre nem a deviza alapú kölcsönszerződések specifikuma, azonban aktualitása és gyakorlati jelentősége ezen a területen kiemelkedő.

1. Az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelensége

A bank egyoldalú szerződésmódosítási jogát kikötő szerződéses rendelkezések érvénytelenségének megállapítását az adósok részben jogszabályba ütközés, részben pedig tisztességtelenség jogcímén kérik a bíróságoktól.

1.1 Jogszabályba ütközés

Sem a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.), sem pedig a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) szabályaiba nem ütközik, ha a közös megegyezéssel létrejött szerződés az egyik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosítja.²³⁰ A fogyasztóval kötött kölcsönszerződést vagy pénzügyi lízingszerződést tekintve azonban mind a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: régi Hpt.), mind pedig a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: új Hpt.) korlátozza ezt a jogosultságot a hitelezői oldalnak. Ha pedig a fent említett szerződésekben a hitelnyújtókra vonatkozó korlátozással

²²⁸ 2/2014. Polgári jogegységi határozat.

²²⁹ 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről.

²³⁰ Tekintettel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 50.§-ára, jelen tanulmány a régi Ptk. rendelkezésére épül.

össze nem egyeztethető kikötés kerül rögzítésre, a szerződési feltétel jogszabályba ütközik, és a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis.

Ezen, a régi és az új Hpt.²³¹-ben egyaránt megjelenő korlátozás nem más, mint annak kógens keretszálya, hogy miként, mely feltételek mentén jogosult a hitelező a pactasuntservanda elvét áttörő, egyoldalú hatalmasság kikötésére. A régi Hpt. fokozatosan szigorodó szabályozása figyelhető meg.²³² A regulációban egyedüli állandó tényező az ún. ok-lista nélkülözhetetlensége, amely alapján a bank akkor jogosult egyoldalúan módosítani, ha a változtatásra okot adó körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza. Ilyen okok például a bankközi hitelkamatok vagy a fogyasztói árindex növekedése. 2009 augusztusától kizárólag kamat, díj vagy költség módosítható, ezt megelőzően bármely szerződési feltétel esetében jogot formálhatott erre a hitelező bank. További követelményként került megfogalmazásra, hogy az adott körülmény valóban hatást gyakoroljon a módosítani kívánt költségelemre (azaz „alapos ok” legyen). A ma (2010. január 1-jétől) hatályos állapot szerint további elvárás, hogy az ok-listában szereplő körülmények objektívek legyenek, valamint szükséges az árazási elvek írásbeli rögzítése is.

1.2 A tisztességtelenség kontrollja

A másik releváns érvénytelenségi jogcím a tisztességtelenség. Elsőként fontosnak tartom rögzíteni, hogy a tisztességtelenség megállapítására kizárólag fogyasztói szerződésben, és azon belül is csupán általános szerződési feltételek illetve egyéb, egyedileg meg nem tárgyalt kikötések vonatkozásában van lehetőség. Ennek magyarázata, hogy a professzionális piaci szereplőhöz képest „gyengébb” fél a fogyasztó, kiváltképp akkor, ha az alkufolyamatot is nélkülöző, egyedileg meg nem tárgyalt feltételeket alkalmaz a pénzügyi intézmény, ezért ilyen esetekben szükséges a fogyasztói érdekek fokozott védelme.²³³

Kiindulási alap a régi Ptk. 209.§ (1) bekezdése, amely szerint *tisztességtelen az olyan kikötés, amely a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztó hátrányára állapítja meg.* Jelen munka szempontjából még a 209.§ (6) bekezdését (korábban (5) bekezdés) szükséges kiemelni, amely alapján *nem minősülhet tisztességtelennek a*

²³¹ Régi Hpt. 210.§ (3), új Hpt. 279.§ (4)

²³² KOVÁCS László, *Az ügyfélvédelem bukdácsoló szabályozása és dilemmái a deviza alapú hitelezésben.* Magyar Jog, 2012. (62. évf.), 5. szám, 289.

²³³ VÉKÁS Lajos, *Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a "fogyasztó" fogalmáról,* Európai Jog, 2002/5, 8.

szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg. Fogyasztói szerződés²³⁴ esetén pedig a tisztességtelen kikötés semmis, a régi Ptk. 209/A.§ (2) bekezdésére tekintettel.

2. Tisztességtelen vagy jogszabályba ütköző?

A 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény²³⁵ világosan rögzíti, hogy az eljáró bíróságnak elsőként azt kell vizsgálnia, hogy az adott feltétel jogszabályi rendelkezéseket sért-e. Ez a vizsgálat kiterjedhet mind az általános szerződési feltételekre, mind pedig egyedileg megtárgyalt kikötésekre is. Ebben a körben a bíróságnak abban kell állást foglalnia, hogy a Hpt., egyoldalú szerződésmódosítást korlátozó rendelkezései nem szenvednek-e csorbát a felek konszenzusa által. Itt megjegyzendő, hogy a peres eljárások tárgyává tett jogviszonyok túlnyomórészt 2010 előtt keletkeztek, így csupán az „alapos ok” és a taxatív jelleg kritériumainak kell eleget tenniük a hitelezők egyoldalú jogosultságát rögzítő feltételeknek. Amennyiben a bíróság arra a megállapításra jut, hogy ezen követelmények nem teljesülnek, megállapítja a szerződési feltétel érvénytelenségét jogszabályba ütközés címén.

Ellenkező esetben – akár hivatalból is²³⁶ – köteles a bíróság a tisztességtelen jelleg megítélésére. Ezzel kapcsolatban azonban a régi Ptk. 209. § (6) bekezdésére tekintettel, nem egységes a Kúria illetve a bankok képviselőinek álláspontja. A legfelsőbb nemzeti ítélkező testület véleménye szerint a régi Hpt. 210.§ (3) bekezdése kógens keretszabálynak tekintendő, amelyet a pénzügyi intézmény rendelkezési joga tölt meg tartalommal. Rögzíti továbbá, hogy ilyen esetben a kikötés tisztességtelensége vizsgálható, hiszen csupán az ok-listával kapcsolatos két kritérium törvényi előírása nem jelenti azt, hogy az adott feltétel tartalmát jogszabály állapítja meg.²³⁷ Ehhez képest a másik oldal úgy foglal állást, hogy a tisztességtelenség olyan érvénytelenségi jogcím, amely a diszpozitív szabályozás kínálta lehetőségekkel való visszaélés kirívó eseteire került kialakításra. A magyar szabályozás által

²³⁴ Régi Ptk. 685.§ e) pontja szerint fogyasztói szerződés: az a szerződés, amely fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti.

²³⁵ 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről.

²³⁶ 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről; C-243/08. – Pannon GSM Zrt. ügy, 31-33. pont.

²³⁷ 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről 3. pontja.

implementált irányelv²³⁸ angol nyelvű változatában szereplő „reflect” kifejezésből kiindulva az az álláspont jelenik meg, amely szerint, ha az egyedileg meg nem tárgyalt feltétel helyesen reflektál a jogszabályra, azaz a hitelező a kógens norma teljes körű figyelembevételével jár el, akkor a kikötés megfelel a jogszabályi előírásban foglaltaknak, annak tisztességtelensége nem lehet vizsgálat tárgya.²³⁹

Álláspontom szerint a kógens szabályok is hagynak mozgásteret a jogalkalmazó számára. Ezen mozgástér keretei között maradó kikötések eshetnek a tisztességtelenség vizsgálata alá. Ezt megerősítendő a szerződésekben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendeletre kívánok utalni. Ez a jogszabály a fogyasztói, lakáscélú kölcsönszerződések vonatkozásában pontosítja a Hpt. rendelkezéseit, tételesen meghatározva az egyoldalú módosításra okot adó lehetséges körülmények körét. Ez sem tekinthető azonban többnek egy keretszabálynál, hiszen kizárólag annyi követelményt támaszt, hogy a Kormányrendeletben meghatározott feltételeknek a sorát a pénzügyi intézmény nem bővítheti. A kógens jogszabályi keretek között is kialakulhat indokolatlan egyensúly-eltolódás, hiszen a szerződési feltétel látszólag jogszabályi rendelkezéseket tükröz, azonban tartalmában „üres” lehet (pl. nem átlátható, ellenőrizhetetlen).²⁴⁰ Leszögezhető tehát, hogy az ok-listában szereplő feltételek jogszerűsége nem vonható kétségbe, amennyiben a feltételek meghatározásának módja maradéktalanul megfelel a Hpt. 210.§ (3) bekezdésében írt követelményeknek,²⁴¹ ez azonban nem zárja ki, hogy a szerződés bármely más érvénytelenségi ok alapján ne lenne támadható.²⁴²

A 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény 6. pontja a „tisztességtelen vagy jogszabályba ütköző?” kérdést azonban tovább árnyalja. Az itt található iránymutatás exemplifikatív felsorolását adja annak, hogy mely elvek megsértése vezethet az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő szerződéses rendelkezés tisztességtelenségének megállapításához. Ezek a következők: az egyértelmű és érthető megfogalmazás, a tételes meghatározás, az objektivitás, a ténylegesség és arányosság, az átláthatóság, a felmondhatóság valamint a

²³⁸A Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről (a továbbiakban: az Irányelv).

²³⁹GADÓ Gábor, *A fogyasztó kölcsönszerződések egyoldalú módosításáról*, Gazdaság és Jog, 2012/10 (20. évf.),

3.

²⁴⁰Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.716/2013/8. számú másodfokú ítélete.

²⁴¹BH 2012/41.

²⁴²KEMENES István, *A pénzügyi intézetek egyoldalú szerződésmódosítási jogáról*, Gazdaság és Jog, 2012/4.(20. évf.),

4.

szimmetria elve. Ezzel tulajdonképpen azt a célt éri, illetve érheti el a Kúria, hogy ezen elvek figyelmen kívül hagyása mindenképpen érvénytelenségre vezet, akár 2010 előtt, akár 2010 után keletkezett a jogviszony. A különbség csupán az érvénytelenségi jogcímekben érhető tetten. Az előzőekben nevesített elvek többsége ugyanis 2010. január 1-jétől megjelenik a Hpt. 210. § (3) és (4) bekezdéseiben, mint az egyoldali szerződésmódosításra okot adó körülményekkel szembeni törvényi kritérium, amelyek megsértése jogszabályba ütközés címén érvénytelenséget eredményez.

A fentieket a következő példával kívánom szemléltetni. 2009-ben a felek között létrejött kölcsönszerződés nem tartalmaz arra vonatkozó kötelezést, hogy amennyiben az ok-listában feltüntetett körülmények a fogyasztó számára kedvezően változnak meg, akkor ennek megfelelően a pénzügyi vállalkozás módosítást eszközöljön az ügyfél javára (szimmetria elve). Ilyen követelményt a Hpt. 2010 előtt nem tartalmazott, ezért jogszabályt biztosan nem sért a feltétel (illetve a hiányos feltétel), azonban tisztességtelensége megállapítandó tekintettel arra, hogy a 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény kifejezetten nevesíti az ilyen helyzetet, mint tisztességtelen kikötést. Azonban, ha ez a kölcsönszerződés 2010-ben illetve ez után létesült volna, akkor az említett kikötés a Hpt. 210. § (4) bekezdésének b) pontjára tekintettel jogszabályba ütközik, és ezért érvénytelen.

Ezt a megoldást a bankok képviselői ugyancsak támadják, és úgy fogalmazzák, hogy „a visszamenő hatályú jogalkotás tilalmából fakadó korlátokat úgy kívánja lebontani (a PK vélemény illetve a Kúria – K.G.M.), hogy (...) a Hpt.-nek a szerződéskötéskor „hiányzó” előírásait a Ptk. 209. § (1)-(4) bekezdése szerinti jóhiszeműség és tisztesség követelményére hivatkozva kéri számon.”²⁴³ Ezzel szemben a bíróságok egyértelműen alkalmazhatónak tartják a 2/2012 (XII. 10.) PK véleményt a közzététele előtt keletkezett jogviszonyokra is, amelyet jól példáz mind a Szegedi Ítélőtábla,²⁴⁴ mind a Pécsi Ítélőtábla,²⁴⁵ mind pedig a Debreceni Ítélőtábla²⁴⁶ valamint a Fővárosi Ítélőtábla²⁴⁷ gyakorlata. Akként érvelnek, hogy a bíróság feladata az, hogy az irányadó jogszabályokat alkalmazva, azok rendelkezéseire figyelemmel, annak korlátai között tekintse iránymutatónak a jogalkalmazást segítő eszközt.

²⁴³GADÓ i.m. 4.

²⁴⁴Lásd: pl. Szegedi Ítélőtábla Pf.II.20.716/2013/8. számú másodfokú ítélete.

²⁴⁵Lásd: pl. Pécsi Ítélőtábla Pf.VI.20.238/2013/9. számú másodfokú ítélete.

²⁴⁶Lásd: pl. Debreceni Ítélőtábla Pf.II.20.278/2013/7. számú másodfokú ítélete..

²⁴⁷Lásd: pl. Fővárosi Ítélőtábla 14. Gf. 40.533/2013/. számú másodfokú ítélete.

3. Akadály a tisztességtelenség vizsgálata előtt

A fent említett bírósági gyakorlat mégsem tekinthető egységesnek. Bár a 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény alkalmazhatóságát tekintve nem tapasztalható kirívó ellentmondás az ítélkezésben, azonban előfordul, hogy a bíróságok el sem jutnak a tisztességtelenség vizsgálatáig. A bíróságok gyakran arra hivatkozással utasítják el az adósok keresetét, hogy a kifogásolt feltétel egyedileg megtárgyalt, ezért a régi Ptk. 209.§ alkalmazása kizárt. Erre tekintettel szükséges vizsgálat tárgyává tenni az „egyedileg megtárgyaltság” kritériumrendszerét.

A régi Ptk. 205/A.§ (1) bekezdése szerint *általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatároz, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyalnak meg.* A (2) bekezdés szerint *az általános szerződési feltételt használó felet terheli annak bizonyítása, hogy a szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták.* Ezt a szabályt kell megfelelően alkalmazni abban az esetben is, ha a felek között vitás, hogy a fogyasztói szerződésben a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták-e. Az Irányelv 3. cikkét tekintve pedig azt kívánom kiemelni, hogy *egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyal* feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

Ezeknek a szabályoknak azért van jelentősége, mert a tisztességtelenség vizsgálatának kizárólag általános szerződési feltétel illetve egyedileg meg nem tárgyal egyéb szerződési kikötés esetén van helye. Erre tekintettel röviden ismertetni kívánom a Debreceni Ítéltáblán (és most már egyébként a Debreceni Törvényszéken és a Nyíregyházi Törvényszéken is) kialakult, a korábbi – és álláspontom szerint irányadónak tekintendő – bírói gyakorlattól meglehetősen eltérő, ezért pedig igencsak vitatható ítélkezést.

Az előbb említett bíróságok annak vizsgálatát, hogy egy adott kikötés egyedileg megtárgyalt-e vagy sem, az eljárás során figyelembe veendő szempontok rögzítésével kezdik: „a bíróság összevetette a felperesek nyilatkozatát, a szerződéskötés előtt aláírt kölcsönigénylő lapot, kockázatfeltáró nyilatkozatot, valamint a kölcsönszerződés közjegyzői okiratba foglalt

tartalmát és a rendelkezésre álló egyéb tényeket”.²⁴⁸ Ezek után pedig az alábbi fő indokokat jelölik meg annak alátámasztásául, hogy a hitelező minden kétséget kizáróan bizonyította az adott feltétel egyedileg megtárgyalt voltát.

- Elsőként jellemzően az adósok széleskörű tájékozottságára hivatkoznak a bíróságok. Ezt megalapozó okok többek között, hogy az ügyfelek már korábban is rendelkeztek hitellel, személyes ismeretségeiken valamint hitelközvetítőn keresztül informálódtak, közvetlenül a hitelkérelem benyújtása előtt a pénzügyi vállalkozás is tájékoztatást nyújtott számukra, és mindezekre tekintettel a szerződés megkötésekor már számos olyan információ birtokában voltak, amely alapján józanul mérlegelhettek.²⁴⁹ Felvetődik a kérdés, hogy az átlagosnál esetleg jobban körültekintő, valamint a megfelelő tájékoztatásban részesülő fogyasztót nem illeti meg a védelem? Valóban ez lenne az Irányelv célja, amikor kizárja azon szerződési feltételek tisztességtelenségének a megállapítását, amelyeket a felek egyedileg megtárgyaltak? Ez nyilvánvalóan ellentmondana mindenfajta fogyasztóvédelmi célkitűzésnek. A vonatkozó uniós jog az átlagfogyasztót veszi alapul,²⁵⁰ aki az Európai Unió Bíróságának ítélkezésére²⁵¹ tekintettel „megfelelően tájékozott, figyelmes és körültekintő, figyelembe véve a társadalmi kulturális és nyelvi tényezőket”.²⁵² A fogyasztók tájékoztatása illetve informálása alapvető követelmény. Az a tény, hogy sokat beszélnek a felek az adott szerződésről, és akár minden egyértelmű és világos a fogyasztó számára, semmilyen relevanciával nem bír a tekintetben, hogy az adott feltételt a felek egyedileg megtárgyalták-e. A feltétel kialakítására vonatkozó tényleges befolyásolási lehetőség meglétét ezzel nem bizonyíthatja a hitelező. Úgy gondolom tehát, hogy a bíróságok tévesen hivatkoznak az ilyesfajta körülményekre az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételekkel kapcsolatos hitelezői ellenbizonyítás sikerességének indokául.

²⁴⁸ Lásd: pl. Nyíregyházi Törvényszék 6. P. 22.167/2012/15. számú elsőfokú ítélete

²⁴⁹ Lásd: pl. Nyíregyházi Törvényszék 6. P. 22.232/2012/24. számú elsőfokú ítélete, ezen indokokat egyébként helyesnek találta a másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla is: Pf.II.20.020/2014/3.

²⁵⁰ GYÉKICZKY Tamás, *Kit védünk? A fogyasztó közösségi jogi fogalmának társadalmi összefüggéseiről*. Európai Jog, 2012/1, 24-30. o.; HAJNAL Zsolt, *A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó*. In: Szikora Veronika: *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel*. FOME. Debrecen, 2010, 50.

²⁵¹ C-210/96 – Gut Springenheide és Tusky kontra Oberkreis direktor des Kreises Steinfurt ügy, (1998) ECR I-4657.

²⁵² Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól.

• A fent említett vitatható ítéletekben gyakran megjelenik az „egyedileg megtárgyaltságot” bizonyítandó körülményként az, hogy a fogyasztónak lehetősége nyílt a szerződés megismerésére. Ez a vizsgált ítéletekben azt jelenti, hogy a fogyasztó mind az egyedi, közjegyző által készített szerződést, mind pedig az üzletszabályzatot és egyéb általános szerződési feltételt is megismerhette, azokat a hitelező az ügyfél rendelkezésére bocsátotta. A közjegyző az általa készített közokiratot felolvasta, illetve megmagyarázta.²⁵³ Ezzel szemben azonban ellentétes bírói gyakorlat ismert, és – véleményem szerint – irányadónak is tekintendő. A BH 2013. 128 egyértelműen rögzíti, hogy nem elégséges annak igazolása, hogy a fogyasztó a szerződéses feltételeket megismerte. Ezen megállapításban a Kúria álláspontja²⁵⁴ érhető tetten. A Kúria szigorúan megkülönböztette az „egyedileg megtárgyaltság” és a „megismerés” fogalmait.²⁵⁵ Az a tény, hogy a fogyasztó megismerte a szerződési feltételeket, és az erre vonatkozó klauzulát is aláírta, csak abból a szempontból lehet releváns, hogy az általános szerződési feltételrendszer a szerződés részévé vált-e.

• Harmadikként a kölcsönfelvétel célja említendő, egészen pontosan az, hogy a sérelmezett feltételt tartalmazó szerződést – például – vagy egy korábbi kölcsönszerződésből fennálló fizetési kötelezettség egy összegben történő teljesítése végett,²⁵⁶ vagy éppen lakásvásárlási céllal²⁵⁷ kötötték. Ilyen esetekben a bíróságok azt is megjegyzik, hogy ezért személyre szabott és az ügyfél anyagi lehetőségeihez leginkább igazodó típusú kölcsön kiválasztására került sor, egyébként pedig több lehetőség közül is választhatott a fogyasztó. Éppen ezen okok következménye, hogy az ügyfél nem egy blankettaszerződést írt alá, hanem a felek nyilatkozatai és írásbeli tervezetei alapján a közjegyző által elkészített kontraktust. Ezen érvelés ellen a BH 2012. 247-re kívánok utalni. Ez a határozat világosan rögzíti, hogy önmagában az, hogy a szerződés nem blanketta kitöltésével jött létre, hanem közjegyzői okiratba foglaltan, nem jelenti azt, hogy a szerződés tartalma – annak minden részlete tekintetében – a felek tárgyalása eredményeként került megfogalmazásra. Ez a megállapítás pedig akkor is igaz, ha a közjegyző a vonatkozó jogszabályok betartása mellett felolvassa a közjegyzői okiratot a fél előtt. Ezek alapján ez az indokolás sem felel meg a 2/2011. (XII. 12.)

²⁵³ Lásd: pl. Nyíregyházi Törvényszék 5:p:21.444/2012/32. számú elsőfokú ítélete, ezen indokokat egyébként helyesnek találta a másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla is: Pf.II.20.024/2014/3.

²⁵⁴ 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről.

²⁵⁵ NEMESSÁNYI Zoltán, *Általános szerződési feltételek, tisztességtelen szerződési kikötések* In: OSZTOVITS András (szerk.), *Bírói gyakorlat füzetek* 7, Opten, 2013, 19.

²⁵⁶ Lásd: pl. Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.278/2013/7. számú másodfokú ítélete.

²⁵⁷ Lásd: pl. Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.024/2014/3. számú másodfokú ítélete.

PK vélemény 2. pontjában megfogalmazott követelményeknek, azaz a minden kétséget kizáró bizonyítással szembeni elvárásoknak.

- Ugyancsak nem áll meg a 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény kritériumrendszerével szemben a bíróságok alábbi álláspontja. A pénzügyi szolgáltatók azon érvelését tették magukévá a bíróságok, mely szerint, ha a bankok üzletszabályzatai kizárólag az egyedi szerződésekben nem szabályozott kérdésekben irányadóak, akkor az egyedi szerződésekben a tartalom befolyásolásának lehetősége fennáll, az üzletszabályzattól el lehet térni.²⁵⁸

Meglátásom szerint ez csupán egy elvi lehetőség, és semmiképpen sem jelenti azt, hogy a hitelező ténylegesen is lehetővé tette volna a fogyasztó számára, hogy megfontolás tárgyává tegye az adott kikötés tartalmát, és azzal kapcsolatban akaratát érvényesítse. A fentiekben hivatkozott 2/2011. (XII. 12.) PK véleményen túlmenően az Irányelv 3. cikkére kívánok hivatkozni ezen bírósági állásponttal szemben: „az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki ennek a cikknek az alkalmazhatóságát (azaz a tisztességtelenség megállapíthatóságát – K.G.M.) a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés”.²⁵⁹ Ezek alapján, vitán felül áll, hogy még ha a felek valóban az ügyfél egyedi igényeit szigorúan figyelembe véve, bizonyos feltételeket egyedileg megtárgyaltak, és ily módon eltértek az üzletszabályzattól, nem jelenti azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötések tekintetében is hasonlóan jártak el. A fentieket egybevetve pedig arra az álláspontra helyezkedem, hogy az „egyedileg megtárgyaltság” minden kétséget kizáró bizonyossággal történő megállapítása ezekben az ítéletekben igencsak gyenge lábakon áll.

²⁵⁸ Lásd: pl. Debreceni Ítéletábrla Pf.II.20.639/2013/4. számú másodfokú ítélete.

²⁵⁹ Az Irányelv 3. cikk (2) bekezdésének 2. mondata.

Záró gondolatok

A problémakör jelentősége abban ragadható meg, hogy az érvénytelen szerződési kikötésre alapított szerződésmódosítás is szükségképpen jogellenes, ily módon újabb tehertől szabadulhatnak meg az adósok. A jogsértő bankokkal szemben azonban közjogi eszközök alkalmazására is sor került. Ebben a körben több tízmilliós fogyasztóvédelmi bírság megfizetése mellett, a jogsértően elvont díjak fogyasztóknak történő visszafizetésére is kötelezte az érintetteket a Magyar Nemzeti Bank.²⁶⁰

A pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó szigorodó szabályozási környezet a fogyasztók védelmét szolgálja. Gyakran előfordul azonban, hogy a jogalkotó elkészik, és már csak utólag tud reagálni. Ilyenkor a bírói gyakorlat által kimunkált elvek kerülnek jogszabályi szinten is rögzítésre. A cél azonban csupán az egyensúly megteremtéséhez szükséges feltételrendszer kialakítása lehet, és ezen túllépve olyan helyzet adódhat, amely már a fogyasztó önmagától való megvédéseként is értékelhető.²⁶¹

A jogalkalmazásban a jogszabályt sértő feltételek észlelése nyilvánvalóan más módszert igényel, mint a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek érvényre juttatása. Fontos azonban, hogy ezen utóbbi területen is kiszámítható ítélkezés alakuljon ki, hiszen már ez önmagában is a fogyasztói érdekek érvényesülése irányába (is) hat.

Összegzőként elmondható tehát, hogy, amennyiben egy fogyasztói szerződés tárgyára vonatkozóan kógens jogszabályi előírás létezik, annak megsértése a szerződés érvénytelenségét eredményezi jogszabályba ütközés címén. Ha ezt a szabályt nem sérti a szerződési kikötés vagy ilyen norma nem is létezik, akkor a tisztességtelenség kritériumrendszerének való megfelelés további kontrollt jelent, illetve jelenthet. Az pedig, hogy idővel bizonyos tisztességtelen magatartások, eljárások, illetve formulák konkrét jogszabályi rendelkezést is sértenek, szintén fogyasztóvédelmi érdekeket szolgál. A jogalkotó ugyanis egyes, a tisztesség követelményével ellentétes feltételeket később kógens normával is tilalmaz, ezzel egyértelműen a fogyasztók helyzetét teszi könnyebbé, hiszen a tisztességtelenség, régi Ptk. 209.§-ban meghatározott elemei (a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértése, egyoldalú és indokolatlan egyensúly-eltolódás) helyett csupán a

²⁶⁰ http://www.mnb.hu/Sajtoszoba/mnbhu_pressreleases/mnbhu_pressreleases_2014/mnbhu_kozlemeny_201403_13_1030 (letöltés időpontja: 2014. június 13.).

²⁶¹ NAGY Éva, *Fogyasztóvédelem és hitelszerződés*. In: BARTA Judit, WOPERA Zsuzsa, *Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében*. Novotni, Miskolc, 2011, 130-131.

konkrét jogszabályba ütközés bizonyítása vitathatatlanul egyszerűbb feladatot jelent. Emellett azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a bíróságokra is kevesebb munka hárul a jogszabályba ütközés megállapításakor, mint a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek vizsgálatakor.

Mi sem igazolja jobban a fentieket, mint a Debreceni Ítélőtábla bemutatott gyakorlata. Az „egyedileg megtárgyaltság” problémákra ~~de~~ sem merülhet jogszabályba ütközés vizsgálatakor, így nem fordulhat elő, hogy egyébként fogyasztóvédelmi megfontolásokból már jogszabályba ütközés címén érvénytelen ítélet, egy szintén fogyasztók érdekeit érvényre juttató jogcímen, nevezetesen a tisztességtelenség címén nem kerül mellőzésre, mert a jogalkalmazó a vizsgálat előfeltételeit – egyébként minden bizonnyal helytelenül – nem látja fennállónak.

Gergő Márk Keresztes: Some questions relating to the unfairness of the alteration of the terms of consumer credit contracts

University of Debrecen Faculty of Law

The financial consumer protection is getting more and more important, especially after the Global Financial Crisis that peaked in 2008. In Central and Eastern Europe the inhabitants have to face a serious problem: the high amount of debt which caused by credit contracts denominated in foreign currency. Nowadays both the legislation and the judiciary system are expected to solve this difficult situation.

One of the problematic fields in connection these mentioned credit contracts, is the unilaterally alteration. The relevant law limits this possibility of the credit banks. But as a result of the late legislative reaction, the determination of the title of the nullification often raises the following question: unfair or illegal?

In addition, there are differences in the practice relating to the examination of unfairness, particularly in the establishment of individually negotiation.

I am looking for answers in these cases with regard to the judiciary practice, the viewpoint of the banks and the literature.